

УДК 340.15

DOI: 10.31376/2411-5177-2024-8-113-122

СУДОВІ ПАЛАТИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: СТВОРЕННЯ, ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Федоров Ігор

асистент кафедри історії, правознавства та методики навчання

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

e-mail: igorfe886@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0785-1468>

Федоров Владислав

здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.Середня освіта (Історія)

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

e-mail: mr.fedorov2006028@gmail.com

Анотація. У статті здійснено аналіз становлення розвитку системи судустрою на землях Російської імперії. Серед реформ XIX століття, проведених Російською імперією, особливий інтерес викликає судова реформа 1864 року. Це зумовлено необхідністю переосмислення процесів реформування судових органів влади того часу та можливістю використання цього досвіду в сучасній Україні. Важливим аспектом цієї реформи стало створення судових палат. Їх формування розпочалося у 1866 році й завершилося до початку XX століття. **Мета:** розкрити процес організації та становлення судової влади в Російській імперії наприкінці VIII ст. в умовах реформування держави та її поширення на всі території імперії, а також і на українські землі. **Методи:** аналіз архівних документів, порівняльно-історичний метод, системний аналіз, хронологічний підхід та метод історичної реконструкції. **Наукова новизна.** У статті вперше досліджено становлення і розвиток судових палат в Російській імперії, в тому числі і на території України. **Результати дослідження.** У статті відтворюється історичний шлях судової реформи 1864 року на підставі аналізу нормативно-правових актів та історико-правової літератури. На основі аналізу історико-правових аспектів становлення системи судочинства авторами окреслюються підходи і принципи в організації судової гілки влади. **Висновки.** Судові палати, що діяли на території України у досліджуваний період, відігравали важливу роль у формуванні незалежного і автономного суду, відокремленого від виконавчої та адміністративної влади. Вони були створені як для захисту особистих інтересів населення, так і для зміцнення державної влади. Початок XX століття став завершальним етапом перебування українських земель у складі Російської імперії та існування самої імперії. Революція 1905–1907 років і Перша світова війна стали серйозними випробуваннями для державного апарату та судової системи Російської імперії.

Ключові слова: судові палати; території судових округів, система судустрою, окружні суди.

Постановка проблеми. Серед реформ XIX століття які впроваджувала Російська імперія, на наш погляд, особливу увагу привертає судова реформа 1864 року. Це пояснюється насамперед доцільністю переосмислення процесів

реформування судових органів влади у Російській імперії та можливого використання цього досвіду сьогодні в Україні. Значної складовою судової реформи Російської імперії стало утворення судових палат. Їхнє відкриття почалося в 1866 р. і було завершено до початку ХХ століття. На той час було створено чотирнадцять судових округів, очолюваних відповідними палатами. Їх території суттєво відрізнялися за площею та кількістю населення, цим зумовлювалися і відмінності у кількості департаментів палат та їх членів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до проблеми організації та діяльності системи судоустрою на землях України в період перебування під владою Російської імперії спостерігається у вітчизняних та російських вчених від ХІХ століття і до сьогодні. Історіографія проблеми представлена іменами М. А. Буцковського, І. В. Гессена, А. Ф. Коні, М. А. Філіппова, В. Я. Фукса, Г. А. Джаншиєва, О. Н. Ярмиша, В. А. Чеховича, О. Д. Святоцького, С. М. Казанцева, Т. Л. Курас, П. Ф. Щербини, М. Г. Коротких, С. Ю. Обрусної та іншими.

Мета статті – висвітлення процесу організації та становлення судової влади в Російській імперії наприкінці VIII ст. в умовах реформування держави та її поширення на всі території імперії, а також і на українські землі.

Виклад основного матеріалу. Судових статутах 1864 р. закріплювалося створення судів, і навіть загальних судів: окружних судів, судових палат і Касаційних департаментів Урядового Сенату. Світові судді розглядали по першій інстанції дрібні справи, окружні суди – справи, які непідсудні мировим суддям та не віднесені законом до ведення відповідних судових палат. Судові палати перевіряли апеляції справи, розглянуті окружними судами без участі присяжних, та розглядали по першій інстанції справи про державні та посадові злочини. Сенат був найвищим судовим органом країни. Для проведення реформи вся територія Російської імперії була поділена на судові округи, очолювані судовими палатами. У 1866 р. були відкриті Санкт-Петербурзька та Московська судові палати та окружні суди їхніх округів.

Для проведення реформи вся територія Російської імперії була поділена на судові округи, очолювані судовими палатами. У 1866 р. були відкриті Санкт-Петербурзька та Московська судові палати та окружні суди їхніх округів.

Урочисте відкриття Санкт-Петербурзьких судів відбулося 17 квітня 1866 р. Палата та окружний суд розташувалися у будівлі колишнього старого арсеналу на розі Ливарної та Захаріївської вулиць.

Після урочистої промови міністра юстиції Дмитра Замятіна члени нових судів, а також посадові особи прокурорського нагляду були приведені до присяги [5].

До складу Санкт-Петербурзького округу увійшли Санкт-Петербурзький, Псковський, Великолуцький та Новгородський окружні суди, а пізніше – Череповецький (1878) і Вітебський (1883). Окружні суди діяли територіях відповідних губерній. Простір округу становив 233.281 квадратну версту, на території проживало 5.023.565 осіб за густоти населення 22,8 мешканців на квадратну версту [7]. 23 квітня 1866 р. відбулося відкриття Московської судової палати та окружних судів її округу. Палата розмістилася у колишній московській

сенатській будівлі. Урочисте відкриття зробив міністр юстиції у присутності нових чинів судового відомства та почесних гостей [5]. До складу округу Московської палати увійшли Московський, Володимирський, Калузький, Рязанський, Тверський, Ржевський, Тульський, Ярославський, Рибинський та Кашинський окружні суди, а пізніше – Єлецький (1867), Нижегородський (1869), Смоленський (1870), Костромський (187) та Вологодський (1874). Простір округу становив 505.614 квадратних верст, на території мешкало 16.296.505 осіб при щільності населення 32,2 мешканців на квадратну версту [5].

Потім почали відкриватися інші судові палати. У 1867 р. була створена Харківська судова палата, до складу її округу увійшли Харківський, Ізюмський, Сумський, Курський, Орловський, Воронежський та Острогозький окружні суди, а пізніше – Полтавський та Таганрозький (1869), Новочеркаський та Усть-Медведицький (1873), і навіть Лубенський (1876) суди.

Простір округу становив 399.665,3 квадратних верст, на території проживало 13.962.456 осіб при щільності населення 34,9 мешканців на квадратну версту. До складу іншого судового округу – Тифліського – у 1868 р. увійшли Тифліський, Ставропольський, Кутаїський, Єлисаветпольський, Бакинський, Еріванський окружні суди, а пізніше, у 1871 р. – Катеринодарський та Владикавказький.

До складу іншого судового округу – Тифліського – у 1868 р. увійшли Тифліський, Ставропольський, Кутаїський, Єлисаветпольський, Бакинський, Еріванський окружні суди, а пізніше, у 1871 р. – Катеринодарський та Владикавказький.

Простір округу склав 406.984,1 квадратних верст, на території проживало 7.284.548 осіб при щільності населення 17,9 мешканців на квадратну версту [5].

У 1869 р. було відкрито ще одну судову палату – Одеська, до її округу увійшли Одеський, Херсонський, Катеринославський, Сімферопольський і Кишинівський окружні суди, та був – Єлисаветградський (1874) і Кам'янець-Подільський (1880) суди. Простір округу склав 222.962,1 квадратних верст, на території проживало 7.661.833 осіб при щільності населення 35 мешканців на квадратну версту.

Далі було створено наступний судовий округ на чолі з Казанською судовою палатою. За даними на 1884 р. до її складу входили такі окружні суди, відкриті у різні роки: Казанський (1870), Симбірський та Єкатеринбурзький (1869), Вятський, Сарапульський та Пермський (1874). Простір округу становив 525 798,5 квадратних верст, на території проживало 9 102 785 осіб за густоти населення 17,3 мешканців на квадратну версту.

У 1871 р. відкрилася Саратовська судова палата, до її округу увійшли Саратовський, Самарський, Пензенський і Тамбовський окружні суди. Простір округу становив 289.605,5 квадратних верст, на території проживало 8 211 770 осіб при щільності населення 28,7 мешканців на квадратну версту.

Важливим етапом у проведенні судової реформи в Російській імперії стало створення в 1876 році Варшавської судової палати. Палата була розташована за адресою: м. Варшава, Красинська площа, будинок 5 [1, арк. 300]. До її округу увійшли Варшавський, Калішський, Петроківський, Радомський, Келецький,

Люблінський, Седлецький, Плоцький, Ломжинський, Сувалкський окружні суди. Простір округу склав 111 960,6 квадратних верст, на території проживало 7 960 304 осіб при щільності населення 71,1 мешканців на квадратну версту.

З 1880 р. розпочали функціонувати нові суди Київського судового округу на чолі з відповідною судовою палатою. До складу округу увійшли Київський, Уманський, Житомирський, Луцький, Чернігівський, Стародубський, Ніжинський окружні суди, а пізніше Могилівський суд. Простір округу становив 195.215,9 квадратних верст, на території проживало 8.353.441 осіб при щільності населення 42,8 мешканців на квадратну версту. Пізніше, 1883 р., було створено Віленську судову палату, до складу її округу увійшли Віленський, Ковельський, Гродненський та Мінський окружні суди. Простір округу склав 187.381,3 квадратних верст, на території проживало 5.744.183 осіб при щільності населення 30,6 мешканців на квадратну версту [7].

У цілому судова реформа по-різному реалізовувалася різних територіях імперії, це пояснювалося об'єктивними труднощами. До 1894 дореформений суд ще зберігався в 23 губерніях і областях на півночі, сході і південному сході країни, в тому числі і в Сибіру.

Реалізація судової реформи загалом у Російській імперії затяглася, у результаті нові судові порядки впроваджувалися околицях Росії у зміненому вигляді. У Сибіру Судові статuti запровадили 1897 року.

2 липня відбулося відкриття Іркутської судової палати за адресою: м. Іркутськ, Іванівська площа, будинок 16. З цього часу палата, а також Іркутський, Томський, Красноярський, Якутський, Читинський, Благовіщенський та Владивостокський окружні суди її округу здійснювали свою діяльність на підставі прийнятого законодавства. Простір округу становив 8.967.681,8 квадратних верст, на території проживало 2.359.514 осіб при густині населення 0,3 мешканців на одну квадратну версту [8].

Далі формування судових палат у Сибіру було продовжено, так в 1899 р. відкрилася Омська судова палата, до складу її території увійшли Омський, Томський, Тобольський та Семипалатинський окружні суди. Простір округу становив 2.898.278,2 квадратних версти, на території проживало 4.731.730 осіб при густині населення 1,6 жителів на квадратну версту [10].

У 1899 р. в Азіатській частині Росії була створена ще одна судова палата - Ташкентська, до її округу увійшли Ташкентський, Самаркандський, Ново-Маргеланський, Верненський і Асхабадський окружні суди. Територія судового округу за даними 1897 р. становила 1.348.064,1 квадратні версти, у ньому проживало 5.272.556 людина, щільність населення становила 4 особи на квадратну версту [10].

Внаслідок утворення нових судових палат у деяких випадках змінювалися території раніше існуючих судових округів.

Так, останньою 1904 р. було відкрито Новочеркаську судову палату. До складу її території увійшли створені раніше та функціонували в рамках інших округів Новочеркаський, Усть-Медведицький, Таганрозький, Катеринодарський та Ставропольський окружні суди.

Територія судового округу становила 284.299,8 квадратних верст, у ньому проживало 5.939.878 людина, щільність населення становила 20,9 людина на квадратну версту [11]. Таким чином, загалом у Росії проведення судової реформи та створення судових палат до кінця XIX – початку XX ст. було закінчено.

На початку XX ст. у Російській імперії була створена система, що складалася з 14 судових округів, очолюваних відповідними судовими палатами: Санкт-Петербурзька, Московська, Харківська, Одеська, Казанська, Саратовська, Київська, Віленська, Новочеркаська, Варшавська, Тифліська, Іркутська, Омська, Ташкентська [6].

Території судових округів протягом часу могли змінюватися внаслідок відкриття нових палат чи з інших причин. Місце судових палат у судовій системі було дуже високим, їх освіту ставало значним етапом шляху зміцнення авторитету судової влади.

Виділяється умовно чотири типи судового устрою в Росії які склалися до цього часу судовій системі:

1) 37 внутрішніх губерній Росії, які представляли «класичний» варіант судової реформи, з наступними її обмеженнями;

2) Західні губернії, Північний Кавказ та Прибалтійський край, де світові судді призначалися від Уряду, на Кавказі та в Прибалтиці не було введено суд присяжних;

3) Губернії Царства Польського, де місцевим судам було підсудне менше коло справ, не було запроваджено суд присяжних та суд із становими представниками;

4) Закавказзя, Архангельська губернія, Сибір, Туркестан, Закаспійська та Квантунська області.

Мирові судді призначалися Урядом, їхня підсудність була розширена. Апеляцією для мирових суддів був окружний суд, але не було введено суд присяжних засідателів, касаційною інстанцією були судові палати (крім Архангельської губернії) .

У цілому до кінця XIX – початку XX в. у всіх судових округах діяли нові суди – судові палати, окружні суди та мирові судді. Створення судових палат було найважливішою складовою судової реформи імперії. Держава покладала великі надії з їхньої діяльність, вважаючи їх оплотом самодержавства.

Палати очолювали судові округи. Найбільшу територію займали округи Ташкентської, Іркутської, Омської судових палат, найменшу – Одеської, Київської, Віленської та Варшавської судових палат.

За кількістю населення, що проживала на територіях судових округів, лідирували Московський, Харківський, Ташкентський округи, найменша кількість мешканців проживала на територіях Віленської, Омської та Іркутської судових палат.

Судові палати очолював старший голова.

Відповідно до статті 111 «Учреждения судебных установлений» палати склалися з департаментів – цивільного та кримінального. У великих судових палатах було по два і більше цивільних та кримінальних департаментів. У

кожному їх розглядалися відповідні справи. Так, станом на 1884 р. найбільшою була Варшавська судова палата, вона складалася з п'яти департаментів.

По три департаменти було у Санкт-Петербурзькій, Московській, Харківській, Київській та Тифліській палатах. Одеська, Казанська, Саратовська та Віленська склалися всього з двох департаментів: цивільного та кримінального [7].

В Іркутській та Омській палатах, за даними на 1899 р., також було по два департаменти. Ташкентська палата на департаменти не ділилася. Створена в 1904 р. Новочеркаська палата була невеликою і складалася з двох департаментів [9].

З роками кількість справ, які надходили на розгляд до судових палат, значно підвищилася. У зв'язку з цим відбувалося укрупнення палат, збільшення числа департаментів, які розглядали цивільні та кримінальні справи. Наприклад, станом на 1914 р. Варшавська та Санкт-Петербурзька судові палати склалися вже з восьми департаментів, Московська, Харківська та Тифліська – з шести, Київська – з п'яти, Одеська та Саратовська – з чотирьох, Казанська та Віленська – з трьох. Незмінним залишилося число департаментів лише Новочеркаської, Іркутської і Омської палатах.

У Ташкентській палаті було створено два департаменти [11]. Департаменти склалися з голови та визначеного штатами числа членів. Старший голова палати був на посаді голови одного з департаментів. Він мав право обирати для постійного головування той чи інший департамент палати [12].

При кожній судовій палаті була посада прокурора та певна штатами кількість його товаришів. У палатах також були канцелярії, в яких працювали секретарі та їх помічники, вони займалися веденням вхідних та вихідних реєстрів, складанням протоколів, копій рішень [13].

Таким обсягом обов'язків зумовлювалося число секретарів та його помічників, встановлених штату для палат. Число членів палат і посадових осіб прокуратури, які перебувають при них, залежало від низки факторів, у тому числі площі території судового округу, кількості населення, кількості справ, які щороку надходили на розгляд відповідних палат.

Судові палати, за даними на 1884 р., склалися з наступного числа членів (у тому числі старших голів та голів департаментів): Санкт-Петербурзька палата – з 17, Московська – з 24, Харківська – з 18, Одеська та Казанська – з 13, Саратовська та Віленська – з 10, Київська – з 15, Варшавська – з 28, Тифліська – з 15.

Наведемо дані про кількість посадових осіб прокурорського нагляду у різних палатах (у складі прокурора палати та її товаришів). У Варшавській палаті діяло 6 чинів прокурорського нагляду, у Санкт-Петербурзькій, Московській та Харківській палатах – по 5, в Одеській, Казанській, Київській палатах – по 4, у Саратовській, Віленській та Тифліській палатах – по 3 [14].

Таким чином, найбільше членів палат і посадових осіб прокуратури було у Варшавській, Санкт-Петербурзькій, Московській та Харківській палатах, такий їх склад обумовлювався, зокрема, великою кількістю мешканців їхніх округів [7]. Число секретарів, які працювали в канцеляріях різних палат, їх помічників, а також секретарів при прокурорах палат також значно змінювалися [3].

До відкриття Іркутської палати в ній встановлювалися штати: старший голова, голова департаменту, 6 членів палати, 2 секретарі, 4 їх помічники, прокурор, 2 його товариші та секретар при прокурорі [7]. На момент утворення Омської палати в ній були такі ж штати, як в Іркутській, крім того, посада перекладача [2]. На момент утворення Омської палати в ній були такі ж штати, як в Іркутській, крім того, посада перекладача [4].

У Новочеркаській палаті у 1904 р. працювали: старший голова та голова департаменту, 9 членів палати, 2 секретарі та 6 їх помічників, 2 судові пристави, прокурор та 2 його товариші, секретар та помічник секретаря при прокурорі [7].

Через високу завантаженість членів судових палат і чинів прокурорського нагляду, що перебували при них, штати судів з часом збільшувалися. Так, до 1914 р. кількість членів Варшавської палати збільшилася до 48, Петроградської – до 43, Московської та Тифліської – до 38, Харківської – до 36, Київської – до 31, Одеської – до 25, Саратовської – до 23, Віленської – до 18, Казанської – до 17, Іркутської – до 10, Ташкентської – до 8. Лише число членів Новочеркаської та Омської палат залишилося незмінним до зазначеного періоду часу. Число чинів прокурорського нагляду до 1914 також збільшилося. На той час у Московській палаті діяло вже 9 чинів прокурорського нагляду, у Варшавській та Петроградській – 8, у Харківській – 7, в Одеській, Казанській та Тифліській – 6, Саратовській та Віленській – 5, Новочеркаській, Іркутській та Омській – 4, Ташкентській – 3 [8].

Таким чином, у всіх судових палатах, окрім Київської, кількість посадових осіб прокуратури збільшилась. Незважаючи на збільшення числа членів палат та посадових осіб прокуратури у всіх судових палатах, найбільшими з них залишились Варшавська, Петроградська, Московська та Харківська палати.

Висновки. Загалом до початку ХХ століття у Російській імперії було створено чотирнадцять судових округів, які очолювали відповідні судові палати. Їх утворення стало найважливішою складовою судової реформи у країні. Палати складалися зі старшого голови, голів департаментів, їх членів та посадових осіб прокурорського нагляду. Крім того, у судах діяли канцелярії. Території діяльності палат і кількість населення, яке проживало на них, суттєво відрізнялися. Цим, зокрема, зумовлювалося й різне число департаментів у складі кожної з палат, і навіть їх службовців.

Найбільшими судовими палатами були Варшавська, Петроградська, Московська і Харківська, інші палати були меншими. Умови роботи у палатах були різними, що пояснювалося об'єктивними чинниками, зокрема географічними умовами. Таким чином судові палати, що утверджувалися на території України досліджуваного періоду, створення незалежного і самостійного суду, створеного окремо від виконавчої і адміністративної влади, для захисту особистих інтересів населення, так і для зміцнення державної влади. Початок ХХ століття став завершальним етапом як перебування українських земель у складі Російської імперії, так й існування її самої. Революція 1905–1907 рр. і Перша світова війна стали справжніми випробуваннями для державного апарату та судової системи Російської імперії. Самодержавство не витримало подальших випробувань, а саме боротьба України за національну державність.

Адже революція 1917 р. повністю перекреслила всі досягнення судової реформи, що стане подальшим напрямом нашого дослідження.

Література

1. Варшавская судебная палата (1876). *ДАРФ*. Ф. 222. Оп. 1. Спр. 2034. Арк. 300.
2. Временные правила о применении судебных уставов в губерниях и областях Сибири, с законодательными мотивами и разъяснениями. СПб., 1897.
3. Лебединцев Н. Варшавский Судебный Округ. *Судебная газета*. 1900. № 44. С. 5.
4. О предстоящей судебной реформе. *Судебная газета*. 1898. № 9. С. 3.
5. Открытие новых судебных установлений в Санкт-Петербурге и Москве. *Журнал Министерства юстиции*. 1866. № 4. С. 203–208.
6. Руководство для составления деловых бумаг. Москва, 1913. С. 1924–1927.
7. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 1. Сведения о личном составе и деятельности судебных установлений, образованных по Уставам Императора Александра II за 1884 и 1885 годы, с картою судебных округов Европейской России и Кавказского края. С.-Птб.: Типография Правительствующего Сената, 1887. С. 2–39.
8. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 12. Сведения о личном составе судебных установлений Европейской России, Кавказского края, Сибири и Туркестана и деятельности судебных установлений, образованных по Уставам Императора Александра II и коммерческих судов за 1896 год. С.-Птб.: Типография Правительствующего Сената, 1897. С. 1–10, 54–56
9. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 15. Ч.2. Сведения о личном составе и о деятельности судебных установлений Азиатской России за 1899 год. С.-Птб.: Сенатская типография, 1902. С. 1–14.
10. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 17. Ч.2. Сведения о личном составе и о деятельности судебных установлений Азиатской России за 1901 год. С.-Птб.: Сенатская типография, 1902. С. 15–44.
11. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 20. Ч.1. Сведения о личном составе и о деятельности судебных установлений Европейской России за 1904 год. С.-Птб.: Сенатская типография, 1906. С.15–47.
12. Сборник статистических сведений Министерства юстиции. Вып. 30. Сведения о личном составе и о деятельности судебных установлений Европейской и Азиатской России за 1914 год. Петроград: Сенатская типография, 1916. С. 3.
13. *Судебная летопись*. 1914. № 77. С. 18.
14. Судебные Уставы 20 ноября 1864 года с изложением рассуждений, на коих они основаны. 2-е изд. СПб., 1867. С. 30.

JUDICIAL CHAMBERS IN THE RUSSIAN EMPIRE: ESTABLISHMENT AND COMPARATIVE CHARACTERISTICS

Fedorov Ihor

Assistant lecturer of the Chair of History, Law, and Teaching Methods,

Oleksandr Dovzhenko

Hlukhiv National Pedagogical University,

Hlukiv, Ukraine

Email: igorfe886@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0785-1468>

Fedorov Vladyslav

Higher education student in the field 014. Secondary Education (History)
of the Department of History, Law and Teaching Methods of the *Oleksandr Dovzhenko*
Hlukhiv National Pedagogical University
Hlukiv, Ukraine
e-mail: mr.fedorov2006028@gmail.com

Abstract. *The article analyses the development of the judicial system on the territories of the Russian Empire. Among the 19th-century reforms implemented by the Russian Empire, the judicial reform of 1864 stands out as particularly noteworthy. This is primarily due to the need to reassess the processes of judicial system reform in the Russian Empire and the potential application of this experience in modern Ukraine. A key element of this reform was the establishment of judicial chambers. Their formation began in 1866 and was completed by the early 20th century. Purpose is to reveal the process of organization and formation of the judiciary in the Russian Empire at the end of the 18th century in the context of state reform and its spread to all territories of the empire, as well as to Ukrainian lands. Methods: analysis of archival documents, comparative historical method, systematic analysis, chronological approach, and method of historical reconstruction. Scientific novelty. The article examines for the first time the formation and development of judicial chambers in the Russian Empire, including on the territory of Ukraine. Results. The article reconstructs the historical development of the 1864 judicial reform based on the analysis of legal acts and historical-legal literature. Based on examining historical-legal aspects of the judiciary system's formation, the approaches and principles in organizing the judicial branch of power are outlined. Conclusions. The judicial chambers operating in Ukraine during the period under study played an important role in the formation of an independent and autonomous court, separate from the executive and administrative branches. They were created both to protect the personal interests of the population and to strengthen state power. The beginning of the 20th century marked the final stage of the Ukrainian lands' stay in the Russian Empire and the existence of the empire itself. The Revolution of 1905–1907 and the First World War became serious tests for the state apparatus and judicial system of the Russian Empire.*

Keywords: *judicial chambers, judicial district territories, judicial system, district courts.*

References

1. *Varshavskaya sudebnaya palata [Warsaw Chamber of Justice]* (1876). DARF (F. 222. Op. 1. Spr. 2034. Ark. 300) [in Russian].
2. *Vremennye pravila o primenenii sudebnyh ustavov v guberniyah i oblastyah Sibiri, s zakonodatelnymi motivami i razyasneniyami [Temporary rules on the application of judicial statutes in the provinces and regions of Siberia, with legislative motives and explanations]* (1897). SPb. [in Russian].
3. Lebedincev N. (1900). *Varshavskij Sudebnyj Okrug [Warsaw Judicial District]. Sudebnaya gazeta. № 44. S. 5* [in Russian].
4. *O predstoyashej sudebnoj reforme [On the upcoming judicial reform]* (1898). *Sudebnaya gazeta. № 9. S. 3* [in Russian].
5. *Otkrytie novyh sudebnyh ustanovlenij v Sankt-Peterburge i Moskve [Opening of new judicial institutions in St. Petersburg and Moscow]* (1866). *Журнал Министерства юстиции. 1866. № 4. S. 203–208.* [in Russian].
6. *Rukovodstvo dlya sostavleniya delovyh bumag [Guide to drafting business papers]* (1913). Moskva. S. 1924–1927 [in Russian].
7. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 1. Svedeniya o lichnom sostave i deyatel'nosti sudebnyh ustanovlenij, obrazovannyh po Ustavam Imperatora Aleksandra II za 1884 i 1885 gody, s kartoyu sudebnyh okrugov Evropejskoj Rossii i Kavkazskogo kraja [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 1. Information on the personnel and activities of*

judicial institutions formed under the Statutes of Emperor Alexander II for 1884 and 1885, with a map of judicial districts of European Russia and the Caucasus region] (1887). SPb: Tipografiya Pravitelstvuyushogo Senata. S. 2–39 [in Russian].

8. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 12. Svedeniya o lichnom sostave sudebnyh ustanovlenij Evropejskoj Rossii, Kavkazskogo kraja, Sibiri i Turkestana i deyatelnosti sudebnyh ustanovlenij, obrazovannyh po Ustavam Imperatora Aleksandra II i kommercheskih sudov za 1896 god* [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 12. Information on the personnel of judicial institutions of European Russia, the Caucasus region, Siberia and Turkestan and the activities of judicial institutions formed under the Statutes of Emperor Alexander II and commercial courts for 1896] (1897). SPb: Tipografiya Pravitelstvuyushogo Senata. S. 1–10, 54–56 [in Russian].

9. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 15. Ch.2. Svedeniya o lichnom sostave i o deyatelnosti sudebnyh ustanovlenij Aziatskoj Rossii za 1899 god* [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 15. Part 2. Information on the personnel and activities of judicial institutions of Asian Russia for 1899] (1902). SPb: Senatskaya tipografiya. S. 1–14. [in Russian].

10. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 17. Ch.2. Svedeniya o lichnom sostave i o deyatelnosti sudebnyh ustanovlenij Aziatskoj Rossii za 1901 god* [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 17. Part 2. Information on the personnel and activities of judicial institutions of Asian Russia for 1901] (1902). SPb: Senatskaya tipografiya. S. 15–44. [in Russian].

11. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 20. Ch.1. Svedeniya o lichnom sostave i o deyatelnosti sudebnyh ustanovlenij Evropejskoj Rossii za 1904 god* [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 20. Part 1. Information on the personnel and activities of judicial institutions of European Russia for 1904] (1906). SPb: Senatskaya tipografiya. S. 15–47. [in Russian].

12. *Sbornik statisticheskikh svedenij Ministerstva yusticii. Vyp. 30. Svedeniya o lichnom sostave i o deyatelnosti sudebnyh ustanovlenij Evropejskoj i Aziatskoj Rossii za 1914 god* [Collection of statistical data of the Ministry of Justice. Issue 30. Information on the personnel and activities of judicial institutions of European and Asian Russia for 1914] (1916). Petrograd: Senatskaya tipografiya. S. 3. [in Russian].

13. *Sudebnaya letopis* [Court Chronicle] (1914). № 77 [in Russian].

14. *Sudebnye Ustavy 20 noyabrya 1864 goda s izlozheniem rassuzhdenij, na koih oni osnovany* [Judicial Statutes of November 20, 1864, with an exposition of the reasoning on which they are based] (1867). 2-e izd. SPb. [in Russian].